

JAN KŘIPAČ / 6. 3. 2023

Klasická filmová projekce je ojedinělým řemeslem. Rozhovor s Barborou Soukupovou

I když dnes většina kin promítá digitálně, nemalá část z nich stále disponuje technikou umožňující klasickou projekci z filmového pásu. Ta poskytuje divákům odlišný zážitek, ale také vyžaduje od promítačů specifické znalosti a dovednosti. Národní filmový archiv se proto rozhodl zorganizovat kurz, v němž zájemce o práci s filmovým materiálem odborně proškolí.

Proč jste se rozhodli uspořádat kurz klasické projekce?

Z pozice Národního filmového archivu jako distributora filmových kopií vnímáme současnou situaci, kdy u nás existují promítači a promítačky, kteří mají určitou kvalifikaci, potvrzenou udělením promítačského průkazu, ale vzhledem k všeobecné digitalizaci kin nemají možnost vykonávat klasické promítačské řemeslo a zdokonalovat se v něm. Takže se snažíme tímto nástavbovým vzděláním dodat účastníkům kurzu potřebnou praxi. Teprve dlouhodobou kontinuální praxí si můžeme být jistí, že nedojde ke snížení technického stavu filmové kopie či promítací techniky.

Z toho vyplývá, že je zde potenciál promítání filmových kopií v kinech. Máte zmapováno, kolik kin v České republice disponuje potřebnou technikou?

Během přípravy na kurz jsme obdrželi od Unie filmových distributorů seznam kinoprovozů s funkční technikou ke klasické projekci. Bylo jich sto dva, ale každý rok nějaké kino ubývá. Takže naší snahou je motivovat zřizovatele a provozovatele kin, aby klasickou projekci zachovali, jelikož její navrácení už bude velmi těžké. V poslední

době zároveň vnímám, že zájem o klasické promítání tu je. Vzrůstá obliba projekce němých filmů s živou hudbou a také – zejména v letním období – úzkých formátů z přenosných promítacích strojů i mimo běžné kinoprostory.

Co bude samotným obsahem kurzu?

Pro letošní rok jsme připravili tři workshopy. Zahájíme workshopem, který se bude konat od 14. do 17. března a který bude obsahovat i teoretickou část – přednášky o akustice, optice, filmové kopii a konstrukci promítacích strojů. Tyto přednášky jsou otevřené také širší odborné veřejnosti, nejen promítačům. V další části se budeme věnovat projekci. Kurz bude probíhat na dvou místech – v promítací kabině NFA v Malešické ulici a v kině Ponrepo. Zajímavé pro promítače je určitě to, že si budou moci vyzkoušet projekci na dvou promítacích strojích – na Malešické to bude Ernemann IX a v Ponrepu nejběžnější typ Meo 5. V rámci praxí v kabině se budeme věnovat přípravě a kontrole kopie před projekcí, opravám filmového pásu a estetice promítání – včetně chyb, které mohou při projekci nastat, a jejich řešení. Do kurzu jsme zahrnuli i návštěvu střížen a seznámení s jejich provozem. Účastníci si zde vyzkoušejí různé způsoby odborného nakládání s filmovým materiálem. Budeme se jim snažit vysvětlit, že filmová kopie je dnes už technickým artefaktem, o který je potřeba řádně pečovat. K tomu patří například používání bavlněných rukaviček, přidržování filmového pásu v oblasti hran, očišťování filmu pouze izopropylem a netkanou textilií, slepky provádět filmovou ahezní páskou, nepřikreslování prolínacích značek, nespojování jednotlivých dílů filmového pásu k sobě a podobě.

Hovořila jste o estetice promítání – v čem spočívá rozdíl mezi klasickou a digitální projekcí?

Digitální projekce je jistě dokonalejší, klasická zase mnohem komplexnější. Pokaždé, když filmový pás projede promítacím stojem, tak projekce po sobě zanechá určitou stopu. Fotochemický materiál neustále pracuje, vyvíjí se, mění se. A právě zde je důležitá precizní práce promítače. V dnešní digitální éře se práce promítače přesunula k počítači. Promítač se představení již přímo neúčastní. Oproti tomu klasická projekce není tak anonymní. Je zde zřetelná přítomnost promítače a jeho fyzický kontakt s materialitou. Zároveň je to daleko větší stres. V rámci estetiky promítání je důležité si uvědomit, že všechno ovládáme manuálně. Přestavení začíná zvukem gongu a

postupným zhasínáním světel od pódia přes sál až po boční světla, aby to bylo pro diváka příjemné. Divák by nikdy neměl vidět promítací plochu bez obrazu, takže do tmy otevíráme oponu, kterou poté aretujeme podle určitého obrazového formátu. Následně sledujeme ukotvení obrazu a nastavíme jeho ostrost. Dále kontrolujeme hlasitost zvuku v sále podle počtu diváků. Celou dobu projekci hlídáme, protože může kvůli slepkám a dalším příčinám dojít ke změně kvality obrazu. Zároveň dbáme o to, aby byla zachována plynulost během prolínání jednotlivých dílů. Na konci projekce zavíráme oponu, zhasínáme lampu a pomalu rozsvěcujeme světla v sále. Takže výkon promítače během projekce a nakonec i zážitek diváka je úplně jiný než u digitální projekce. Ráda u klasické projekce používám slovo „řemeslo“. Musíme mít znalosti filmové kopie, elektrotechnických zařízení (reagovat na technické poruchy) a také si projekci opravdu odpromítat. Jde o um získaný až dlouholetou praxí.

Které lektory jste do kurzu přizvali?

Celý kurz jsme vyvíjeli s Tomášem Vyšinským, který vede a rozvíjí Promítačský kurz na Střední průmyslové škole sdělovací techniky v Praze. Tento kurz jako jediný u nás vydává promítačskou licenci. Tomáš Vyšinský bude přednášet o optice, akustice a konstrukci promítacích strojů. Na přednášku archivářky Terezie Hlaváčkové o filmové kopii navážou praktická cvičení ve střížnách s restaurátorkou Petrou Korábovou. Praxi v promítacích kabinách zajišťují promítači Národního filmového archivu. Bohaté zkušenosti nejen k projekci, ale i elektrotechnickým zařízením může předat Stanislav Novák, který uváděl do provozu kina po celé České republice. Dále pak hlavní promítač kina Světozor Petr Purkrábek.

Co má být cílem dalších workshopů, které se budou letos konat?

Je důležité zmínit, že není podmínkou účastnit se všech workshopů. Pravidelnými účastníky jsou hlavně promítači, kterým jde o osvěžení praxe. Když mají ve svém kině možnost promítat jen několikrát do roka, tak jsou rádi, že si mohou na našich workshopech odpromítat větší počet hodin. Druhý workshop, který chystáme na červen, bude v první části zaměřen na servis a údržbu promítacích strojů – zejména čištění a ošetření mechanických či optických částí, výměnu xenonové výbojky, nastavení zrcadla, poruchy kazet, výměnu filmových lišt a oleje, údržbu kladek, kontrolu válečků a podobně. Nepůjde o přednášku, ale o cvičení, kdy bychom si

všichni měli daný obsah vyzkoušet, osahat. V druhé části se budeme podrobněji věnovat projekci. V rámci praxe si představíme všechny obrazové a zvukové formáty, opět se budeme věnovat řešením problémů při projekci. Neochudíme účastníky ani o návštěvu střížen. Promítači budou mít možnost vyzkoušet si specializované úkony k vyspravení velmi poškozeného materiálu. Prostor bude také věnován péči o rozmnožovací materiály, s kterými se promítači příliš často nesetkávají. V rámci střížen se snažíme rozšířit praxi o manipulace a opravy filmového materiálu, než je v promítací kabině běžné.

Poslední workshop se bude konat v říjnu a bude vhodnější pro promítače, kterým opravdu chybí potřebné zkušenosti a kteří potřebují dohnat zejména praxi v projekci, než se odborně položit do konstrukce promítacích strojů a obsáhlejší práce s filmovým materiálem. Po dvou úvodních přednáškách k filmové kopii a konstrukci promítacích strojů bude následovat promítání.

Bude kurz zakončen osvědčením?

Ano. Účastníci jsou držiteli promítačského průkazu, ale pro NFA jako poskytovatele filmové kopie je důležité vědět, že promítač, který s touto kopií nakládá, prošel i tímto kurzem. Nejde jen o estetiku promítání, zajišťující plynulost představení, ale také o to, aby nedošlo nedostatečnou praxí ke snížení technického stavu kopie či promítacího stroje.